

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.74>

УДК 338:004.9

В. Л. Кльоба,

аспірант, Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1327-2594>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ІТ-ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

V. Kloba,

Postgraduate student, Lesia Ukrainka Volyn National University

ORGANIZATIONAL AND INSTITUTIONAL PROVISION OF INCLUSIVE DEVELOPMENT OF THE IT INDUSTRY IN UKRAINE

У статті проаналізовано особливості організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні. Виокремлено та проаналізовано нормативно-правове забезпечення інклюзивності в здобутті освіти в Україні, в тому числі освіти у сфері інформаційних технологій. Розкрито особливості створення інклюзивних класів та груп в загальноосвітніх школах та окреслено законодавчо закріплені послуги в сфері освіти, які може отримати людина з особливими потребами. Розглянуто організаційно-інституційне забезпечення в сфері ІТ-індустрії, зокрема у сфері безпеки інформації. Виокремлено завдання, що стосуються соціальних послуг та формування інклюзивного суспільства в інформаційній сфері та

відображені в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Виділено принципи організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні, а саме: принцип законодавчої комплексності, принцип співробітництва, принцип рівності, принцип партнерства, принцип доступності, принцип соціальної спрямованості. Виокремлено ключові напрями вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-технологій в Україні. Підкреслено значний потенціал вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку інформаційно-цифрової сфери в Україні. Відмічено необхідність перегляду і формування сучасних підходів до законодавчого забезпечення інклюзивного розвитку з врахуванням особливостей населення України, потреб людей із особливими потребами.

The article analyzed the features of the organizational and institutional support for the inclusive development of the IT industry in Ukraine. Inclusion is a kind of indicator of the readiness of society to adapt to the individual needs of people. The regulatory and legal support for inclusive education in Ukraine, including education in the field of information technologies, was analyzed. The features of creating inclusive classes and groups in general education schools and outlining the legally established services in the field of education that a person with limited opportunities can receive were identified. The article considered the organizational and institutional support in the field of the IT industry, including the direction of information security. The tasks related to social services and the formation of an inclusive society in the information sphere were identified and reflected in the State Strategy for Regional Development for 2021-2027. The principles of organizational and institutional support for the inclusive development of the IT industry in Ukraine are identified, they are: the principle of legislative complexity, the principle of cooperation, the principle of equality, the principle of partnership, the principle of accessibility, the principle of social orientation. The

key areas of improving the organizational and institutional support for the inclusive development of IT technologies in Ukraine are identified.

It is substantiated that the inclusive development of the information and digital sphere in Ukraine has significant potential, since in modern conditions the role of digital technologies in the life of society is increasing, and this, along with a significant number of middle-aged people who have lost certain opportunities as a result of military actions, makes it possible to involve the latter in socio-economic life, to provide the opportunity to work with remote access using IT technologies. The need to review and form modern approaches to the legislative support for inclusive development taking into account the characteristics of the population of Ukraine, the needs of people with special needs is noted.

Ключові слова: *інклюзивність, інклюзивний розвиток, IT-індустрія, інклюзивний розвиток IT-індустрії.*

Keywords: *inclusiveness, inclusive development, IT industry, inclusive development of the IT industry.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних складних умовах розвитку нашої країни спостерігається зростання кількості громадян із особливими потребами, зокрема внаслідок травм під час воєнних дій. У зв'язку із цим виникають нові виклики та потреби в пошуку шляхів залучення таких громадян до суспільно-економічного життя та забезпечення їхнього доступу до інклюзивної освіти, що передбачає створення особливого підходу до навчання особи з особливими освітніми потребами та забезпечення надання необхідних знань для здобуття професійних навичок, зокрема в IT-індустрії. В загальному розумінні інклюзія є своєрідним показником готовності суспільства пристосовуватися до індивідуальних потреб людей, а не навпаки.

Саме тому, набувають актуальності питання вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії, розробка механізмів, що будуть передбачати певні додаткові складові освітнього процесу у сфері цифровізації, в тому числі включатимуть індивідуальний план реабілітації та навчання особи, забезпечення спеціально обладнаних місць та відповідних комфортних умов для неї.

Важливим показником розвитку сучасного суспільства є рівень його цифровізації. Попри те, що Україна активно рухається в напрямку цифровізації документообігу між державними органами влади, установами і організаціями та суспільством, існує чимало питань, що стосуються інклюзивності доступу до новітніх цифрових послуг. Крім того, актуальною залишається потреба пошуку напрямів вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-технологій, зокрема в сфері освітнього процесу. Зважаючи на вищевикладене, вважаємо, що тема даного наукового дослідження є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало науковців присвятили власні наукові напрацювання питанням інклюзивності, інклюзивності освіти та цифрової інклюзії, зокрема це: С.Дідух, А. Гуторова, О.Павлова, О. Продіус, Н. Тимошенко, Б. Ронський, Г. Давиденко та інші дослідники. Питання інклюзивності в Україні прямо чи опосередковано регулюється значною кількістю нормативно-правових актів.

Віддаючи належне науковим напрацюванням, в рамках даного дослідження вбачаємо потребу додаткового дослідження організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної наукової роботи є дослідження організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні та обґрунтування ключових напрямів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи організаційно-інституційне забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії

в Україні, насамперед, варто відзначити важливість доступу дітей з особливими потребами до ІТ-технологій на етапі здобуття освіти. Саме тому розглянемо основні засади інклюзивної освіти в Україні. Так, ще наприкінці 2009 року в нашій країні було ратифіковано основні міжнародні нормативно-правові акти у сфері забезпечення прав дітей з особливими потребами відповідно до міжнародних освітніх стандартів та засад соціального захисту, зокрема статтею 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю закріплено загальнообов'язковість державного контролю та реалізації інклюзивної моделі освіти, забезпечення формування спеціального предметно-просторового середовища, сприятливого для забезпечення доступу дітей з особливими потребами до освіти та забезпечення можливості бути рівноправними учасниками освітнього процесу для усіх дітей незалежно від їхніх особливостей, потреб і можливостей [1].

В липні 2017 року було внесено зміни до законодавства у сфері освіти, що стосувалися особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг, а 5 вересня цього ж року було прийнято новий Закон України «Про освіту» [2], який закріпив права дітей з особливими освітніми потребами на навчання в усіх навчальних закладах, у тому числі безкоштовно в державних та комунальних закладах, незалежно від наявності документального підтвердження інвалідності.

Діти з особливими потребами мають право на наступні освітні послуги:

- вибір форми навчання, зокрема можливість дистанційного навчання та впровадження індивідуальної форми навчання;
- доступ до психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової допомоги;
- створення інклюзивних класів чи спеціальних груп у загальноосвітніх навчальних закладах для участі дітей з особливими потребами в навчальному процесі;

- загальноосвітні заклади освіти та навчальні приміщення повинні бути «пристосовані» до потреб дітей з особливими потребами, які в них навчаються, зокрема це можуть бути пандуси, спеціалізовані парти тощо;

- доступність консультаційної допомоги корекційних педагогів, вихователів, психологів;

- спеціалізовані навчальні плани та програми, методи та форми навчання, адаптовані під потреби «особливих» дітей, спеціальні освітні ресурси, співпрацю з громадою.

Розглядаючи організаційно-інституційне забезпечення інклюзивної освіти в Україні, в тому числі освіти в галузі інформаційних технологій, варто відзначити, що впродовж 2001-2007 років в Україні було реалізовано проєкт «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах». Даний проєкт був пілотним та здійснювався Міністерством освіти і науки України, а його метою був пошук шляхів інтеграції дітей з особливими потребами в загальноосвітній процес. Наступним етапом розвитку інклюзивності в освіті став українсько-канадський проєкт «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», що був реалізований впродовж 2008-2012 років. Відзначаємо створення «Мережі підтримки інклюзії. Школа для всіх», яка об'єднала громадські організації, батьківські групи, освітні заклади та інші установи, які мають на меті сприяти інклюзивній політиці та інклюзивній освіті в Україні на всіх рівнях суспільства [3].

Загалом базою для формування нормативно-правового забезпечення реалізації засад інклюзивної політики в Україні можна вважати наступні документи:

- Всесвітня Декларація прав людини (1948 р.);
- Декларація прав дитини (1959 р.);
- Декларація про права інвалідів (ООН, 9.12.1975 р.);

- Конвенція про права дитини (1989 р., ратифікована Постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 року);
- Всесвітня декларація “Освіта для всіх” (1990 р.);
- Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.);
- Саламанкська декларація та Програма дій (1994 р.);
- Програма дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994 р.);
- Дакарська Декларація (2000 р.);
- Конвенція ООН про права інвалідів (2006 р. ст.24, ратифікована Постановою Верховної Ради України 16.12.09);
- Резолюція 48 сесії ЮНЕСКО «Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє».

Так, стаття 20 Закону України «Про освіту» стосується питань інклюзивності в освіті, в тому числі в сфері ІТ-навчання. Передбачено, що у разі звернення батьків особи з особливими освітніми потребами, або самої особи, в обов’язковому порядку створюється інклюзивна або спеціалізована група чи клас. В такій групі мають бути створені спеціалізовані умови для навчання відповідно до розробленої індивідуальної програми розвитку, що враховує особливості, потреби та можливості особи [2].

Відзначимо, що законодавчо передбачено забезпечення особи з особливими потребами, яка має певні порушеннями фізичного, психічного чи інтелектуального розвитку, або ж певні сенсорні порушення, допоміжними засобами для навчання. Однак, не окреслено, які саме це можуть бути засоби. На наш погляд, існує потреба конкретизувати даний підпункт закону саме в напрямі обладнання, яке дозволить дитині користуватися засобами ІТ-технологій для навчання, адже в сучасному світі інформаційні технології відіграють важливу роль для забезпечення усестороннього розвитку особи.

Крім того, Законом України «Про освіту» передбачена участь органів державної влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні інклюзивності в освіті, зокрема в напрямі створення інклюзивно-ресурсних

центрів для задоволення освітніх потреб дітей з особливими потребами. Для кожної дитини розробляється індивідуальна програма розвитку, надається фізична (масаж, лікувальна фізкультура тощо) та психолого-педагогічна підтримка [2].

Згідно засад статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчі органи сільських, селищних, міських рад мають сприяти забезпеченню в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти, забезпечення школярів із числа дітей-сиріт, дітей-інвалідів, дітей, що позбавлені батьківського піклування, та дітей із сімей, які отримують соціальну допомогу, які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти [4].

Загалом, досліджуючи нормативно-правове та організаційне забезпечення інклюзивності в Україні, відзначимо значну кількість наказів Міністерства освіти і науки України, що спрямовані на забезпечення інклюзивності освітніх послуг, зокрема відзначаємо:

- Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»;
- Наказ МОН від 09.12.2010 № 1224 «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Наказ МОН від 26.09.2016 № 1148 «Про надання грифів Міністерства освіти і науки України навчальній літературі для дітей з особливими освітніми потребами»;
- Наказ МОН від 25.06.2018 № 693 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»;
- Наказ МОН України від 22.03.2018 № 271 «Про затвердження Примірного переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних закладів освіти»;

- Наказ МОН України від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти»;

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.05.2018 № 447 «Про затвердження Примірною переліку обладнання для оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсного центру»;

- Наказ № 1310 від 18.10.2019 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»;

- Наказ № 1317 від 07.12.2021 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-10 (11) класів спеціальних закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами» тощо.

Що стосується організаційно-інституційного забезпечення ІТ-індустрії, то насамперед відзначимо важливість інформаційної безпеки як важливої складової ІТ-індустрії. Саме інформаційна безпека орієнтована на збереження інформаційних технологій та законних інтересів кожної людини. На наш погляд, досліджуючи інклюзивний розвиток ІТ-індустрії, варто відзначати, що саме люди з особливими потребами потребують посиленої інформаційної безпеки, щоб не стати жертвами шахраїв. Серед нормативно-правових документів, що стосуються інформаційної безпеки відзначимо Закон України «Про інформацію», згідно якого захист інформації представляє собою прийняття різноманітних заходів (правових, організаційних чи технічних), що спрямовані на забезпечення захисту інформації та від несанкціонованого доступу, видалення, зміни, передачі, копіювання, закриття доступу та інших можливих незаконних дій [5].

Суб'єктами інформаційних відносин виступають як власник, так і користувачі інформації, та підтримуючої інфраструктури. Для того, щоб регулювати поведінку суб'єктів ІТ-індустрії існує низка нормативно-

правових актів, які спрямовані на забезпечення захисту об'єктів правовідносин. Водночас, при формуванні норм права, встановлення прав та обов'язків у сфері безпеки ІТ-індустрії застосовуються методи цивільного, адміністративного та конституційного права.

Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [6] містить нормативно-правові засади забезпечення інформаційної безпеки в Україні в цілому, так її суб'єктів та об'єктів ІТ-індустрії.

Закон України «Про захист персональних даних» [7] також спрямований на посилення інформаційної безпеки ІТ-індустрії, в тому числі опосередковано стосується інклюзивного розвитку ІТ-індустрії. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [8] окреслює правові та організаційні засади забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі.

Розділяємо позицію С. Садковського, що інформаційні технології, які застосовуються користувачами в інформаційному просторі, повинні відповідати вимогам та критеріям зовнішньої безпеки використання та внутрішньої безпеки їхньої будови [9, с.123].

Водночас, чимало науковців відзначають поряд із наявністю значної кількості нормативних правових актів у сфері інформаційних технологій та інформаційних відносин, суперечливість та недосконалість, а в окремих питаннях і відсутність правового регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері [10, с.115].

На наш погляд, впродовж останніх років цифровізація в Україні зазнала значного розвитку, що є безперечно позитивною тенденцією розвитку ІТ-індустрії. Чимало нормативно-правових актів спрямовані на підтримку процесів цифровізації регіонів, зокрема Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки [11] визначено, що низький рівень цифровізації регіонів і цифрової обізнаності є однією із загальнодержавних проблем, що

стримують розвиток регіонів і держави в цілому, та, в свою чергу, потребує вирішення.

В той же час, згідно Державного стандарту базової середньої освіти, інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування, та передбачено, що учні повинні вміти безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності [12].

Сприяння цифровій освіченості було відображено і в Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, згідно якої навчання загальним і професійним цифровим компетенціям було визначено як одне з пріоритетних завдань на шляху до прискореного розвитку цифрової економіки [13]. А Концепція розвитку цифрових компетентностей, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року спрямована на сприяння здобуттю суспільством необхідних знань та вмінь (динамічної комбінації знань, навичок, способів мислення) у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, з метою забезпечення здатності особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [14].

В Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки серед пріоритетів регіонального розвитку виокремлюємо відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж. Серед принципів відновлення та розвитку інфраструктури електронних комунікаційних мереж визначено принципи: прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, пристосування до зміни клімату, захищеності та стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності [11]. Таким чином, включення принципу інклюзивності до зазначеного переліку принципів відновлення та розвитку інфраструктури

комунікаційних мереж дозволяє спрогнозувати, що процеси розвитку інклюзивності в ІТ-індустрії в Україні посилюватимуться.

Серед завдань за напрямом «Соціальні послуги та формування інклюзивного суспільства», що містяться в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки хочемо виділити ті послуги, що стосуються інклюзивності інформаційної сфери:

- Надання адміністративних та послуг, що стосуються сфери соціального захисту через онлайн-сервіси українським громадянам, які проживають у населених пунктах, що розташовані на лінії розмежування.
- Забезпечення цифровізації системи надання послуг у сфері соціального захисту та впровадження системи доступу до електронних документів, забезпечення можливості одержання послуг у сфері соціального захисту через онлайн-сервіси [11].

Таким чином, на нашу думку, організаційно-інституційне забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні має ґрунтуватися на наступних принципах:

1) принцип законодавчої комплексності – передбачає, що нормативно-правові документи у сфері інклюзивного розвитку ІТ-індустрії не лише не суперечитимуть Конституції та законам України, міжнародним договорам, обов’язковим до виконання, а й будуть взаємоузгодженими;

2) принцип співробітництва – передбачає взаємоузгодження дій, завдань, цілей між органами місцевого самоврядування, законодавчими та виконавчими органами, суб’єктами господарювання та населенням регіону в напрямі сприяння інклюзивному розвитку ІТ-індустрії;

3) принцип рівності - забезпечення вільного доступу до інформації, до ІТ-технологій, рівних прав на здобуття знань та навичок, а також рівних можливостей в процесі пошуку роботи для людей із обмеженими можливостями;

4) принцип партнерства – сприяння співпраці між роботодавцями та місцевими органами влади щодо сприяння інклюзивному розвитку на умовах добровільності і взаємовигоди;

5) принцип доступності – передбачає, що будь-який громадянин з особливими потребами матиме змогу скористатися механізмами забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні, зокрема зможе отримати спеціальне комп'ютерне обладнання, спеціалізоване програмне забезпечення тощо;

6) принцип соціальної спрямованості – внаслідок посилення інклюзивності насамперед очікується одержання соціального ефекту, а також сприяння соціально-економічній адаптації в суспільні процеси та задоволення потреб населення з особливими потребами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо, що подальше вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ІТ-технологій в Україні вбачаємо в наступних напрямках: структурування вітчизняного законодавства у сфері підтримки розвитку інклюзивності, в тому числі в ІТ-індустрії, внаслідок чого законодавство міститиме чітко прописані положення та механізми з мінімальним використанням відсильних норм; передбачити механізм підтримки доступу до ІТ-технологій для людей з обмеженими можливостями органами місцевого самоврядування шляхом часткового або повного фінансування спеціалізованої комп'ютерної техніки та програмного забезпечення; продовження курсу на цифровізацію документообігу між громадянином та органами влади та зростання цифрової освіченості населення.

Загалом, організаційно-інституційна складова відіграє вагомий роль у забезпеченні інклюзивного розвитку ІТ-індустрії в Україні. Відзначаємо також, що інклюзивний розвиток інформаційно-цифрової сфери в Україні має значний потенціал, оскільки в сучасних умовах зростає роль цифрових технологій в життєдіяльності суспільства, а це, поряд із значною кількістю

людей середнього віку, що внаслідок військових дій втратили певні можливості, що дозволяє залучити останніх до соціально-економічного життя, забезпечити можливістью роботи з віддаленим доступом з використанням ІТ-технологій.

Література

1. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&type=all&tag=inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 27.12.2024)
2. Про освіту. Закон України від 5.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.01.2025).
3. Про інклюзивну освіту. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» URL: <https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/metodotdel/en/pro-inklyuzyvnu-osvitu/> (дата звернення: 06.01.2025).
4. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Дата оновлення 15.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.01.2025).
5. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 р. № 2658-XII. Дата оновлення 15.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 06.01.2025).
6. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах. Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР. Дата оновлення 28.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.01.2025).
7. Про захист персональних даних. Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. Дата оновлення 31.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 06.01.2025).

8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. Дата оновлення 28.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 29.12.2024).

9. Садковський С. П. Деякі аспекти нормативно-правового забезпечення інформаційних технологій в контексті інформаційної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023 №12. С. 121 – 123

10. Правове забезпечення віртуалізації інфраструктури національної економіки України : монографія / [О. В. Шаповалова, Л. С. Шевченко, А. В. Стріжкова та ін.] ; за ред. С. В. Глібка, А. В. Стріжкової. Харків : НДІ прав. Забезп. Інновац. Розвитку напнрн України, 2019. 184 с.

11. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Дата оновлення 22.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11> (дата звернення: 06.01.2025).

12. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Дата оновлення 02.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 06.01.2025). Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства

13. Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67. Дата оновлення 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13> (дата звернення: 06.01.2025).

14. Концепція розвитку цифрових компетентностей. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. Дата оновлення 03.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80?Find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD#Text> (дата звернення: 06.01.2025).

15. Павліха Н. В., Войчук М. В. Організаційно-економічні засади управління сталим розвитком міста: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 236 с.

16. Pavlikha N., Khomiuk N., Demianchuk O., Shelenko D., Sai L., Korneliuk O., Naumenko N., Skorohod I., Tsymbaliuk I., Voichuk M. Economic assessment of inclusive development of territorial communities within rural areas: a case study of Ukraine. *Ad Alta: Journal Of Interdisciplinary Research*. 2022. Volume 12, Issue 1, Special XXV. PP. 97-104. URL: <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/PDF/120125.pdf> (дата звернення: 24.08.2024).

17. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Корнелюк О. А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2937> (дата звернення: 22.08.2024).

References

1. Ministry of Education and Science of Ukraine (2024), “Inclusive Education”, available at: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&type=all&tag=inklyuzivne-navchannya> (Accessed: 6 January 2025).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On Education”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Accessed: 6 January 2025).

3. National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (2024) “On inclusive education”, available at: <https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/metodotdel/en/pro-inklyuzyvnu-osvitu/> (Accessed: 6 January 2025).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On Local Self-Government in Ukraine”, available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed: 6 January 2025).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine “On Information”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (Accessed: 6 January 2025).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), The Law of Ukraine “On Information Protection in Information and Telecommunications Systems”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed: 6 January 2025).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine “On the Protection of Personal Data”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (Accessed: 6 January 2025).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine “On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (Accessed: 6 January 2025).

9. Sadkovs'kyi, S. P. (2023), “Some aspects of regulatory and legal support for information technologies in the context of information security of Ukraine”, *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*, vol 12, pp. 121-123 10.

10. Hlibka, S.V. and Strizhkovoyi, A.V. (2019), *Pravove zabezpechennya virtualizatsiyi infrastruktury natsional'noyi ekonomiky Ukrayiny* [Legal support for virtualization of the infrastructure of the national economy of Ukraine], NDI prav. Zabezp. Innovats. Rozvytku naprn Ukrayiny, Kharkiv, Ukraine.

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “State Strategy Of Regional Development for 2021-2027”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11> (Accessed: 6 January 2025).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “State Standard of Basic Secondary Education”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (Accessed: 6 January 2025).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution “Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13> (Accessed: 6 January 2025).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “Concept of Development of Digital Competencies”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80?Find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD#Text> (Accessed: 6 January 2025).

15. Pavlikha, N.V. and Voychuk, M.V. (2019), *Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady upravlinnya stalym rozvytkom mista* [Organizational and economic principles of managing the sustainable development of the city], Vezha-Druk, Lutsk, Ukraine.

16. Pavlikha, N. Khomiuk, N. Demianchuk, O. Shelenko, D. Sai, L. Korneliuk, O. Naumenko, N. Skorohod, I. Tsymbaliuk, I. And Voichuk, M. (2022), “Economic assessment of inclusive development of territorial communities within rural areas: a case study of Ukraine”, *Ad Alta: Journal Of Interdisciplinary Research*, Vol. 12, pp. 97-104, available at: <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/PDF/120125.pdf> (Accessed 24 August 2024).

17. Tsymbalyuk, I. O. Pavlikha, N. V. and Kornelyuk, O. A. (2023), “Local budgets as the basis of financial independence and competitiveness of territories”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 55, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2937> (Accessed 22 August 2024).

Стаття надійшла до редакції 11.01.2025 р.